

Armáda ČR na historické křižovatce

Armáda ČR ukončila další etapu své transformace a nyní se ocitla vskutku na historické křižovatce svého dalšího vývoje. Ve hře je mnoho, ale dominantní postavení mají dvě otázky: **jak profilovat koncepci výstavby AČR do roku 2005 a jak tuto koncepci sladit s postupnými kroky začlenění AČR do NATO.** Na správné odpovědi na tyto otázky závisí řešení dalších strategicko-koncepčních problémů, jako např. jak postupovat při tvorbě koncepce strategické obrany ČR, jaké priority stanovit pro další modernizaci armády, kam nasměrovat úsilí obranného výzkumu, jak optimalizovat organizační strukturu armády, aby její přechod na moderní armádu 21. století byl co nejrychlejší a z hlediska nákladů co nejefektivnější.

Při hledání správných odpovědí na tyto otázky musí vedení resortu obrany i GŠ AČR brát kromě jiného do úvahy současnou i perspektivní bezpečnostní situaci v Evropě, cíle obecné i obranné politiky, ekonomické možnosti státu, ale i konkrétní situaci v armádě. Při tom by mělo být všem tvůrcům různých koncepcí jasno, že proces další výstavby AČR by měl být procesem kontinuálním s předcházejícími etapami rozvoje AČR, neměl by to být proces permanentní reorganizace a redislokace, ale měl by to být proces zdůvodnitelných optimálních kroků, který povede k vytvoření moderní armády, schopné vstoupit do 21. století společně s ostatními armádami vyspělých demokratických států jako rovnocenný partner.

Ve svém článku se chci podělit se čtenáři Vojenských rozhledů o některé závěry, ke kterým došel kolektiv pracovníků Ústavu obranných studií AČR při zpracování návrhů předpisů „*Strategická obrana ČR*“ a „*Příprava a vedení obranné operace*“ (*Oper-I-1*), ale i dalších výzkumných úkolů, jako byly např. studie „*Operace k odvrácení války*“, „*Koncepce velení a řízení AČR za války*“, „*Systém velení na operačním stupni - model roku 2000*“, „*Použití vojsk AČR v nestandardní operaci*“, „*Počítačové modelování ve vojenství*“, jako i z analýz dostupných pramenů NATO i některých jednotlivých armád této aliance.

Při zkoumání otázky, jakou armádu vlastně Česká republika potřebuje a k plnění jakých úkolů by měla být připravena, lze obecně říct, že AČR by počátkem 21. století měla být armádou ne příliš početnou, kolem 50 tisíc, poloprofesionální, podle možnosti ekonomiky státu moderně vyzbrojenou (alespoň její část, předurčenou k plnění úkolů v rámci koalice), připravenou k plnění následujících úkolů:

- ① Bránit ČR a své občany proti vnějšímu ohrožení.
- ② Být přínosem pro vojenskou stabilitu a integritu v Evropě.
- ③ Být připravena vložit svůj díl do společné obrany a nést odpovědnost za kvalitní splnění koaličních úkolů.
- ④ Sloužit světovému míru a mezinárodní bezpečnosti v souladu s Chartou OSN.
- ⑤ Být připravena pomáhat civilním resortům ČR (úřadům) při likvidaci následků katastrof velkého rozsahu, vyčleněním části sil a prostředků k provedení humanitárních operací (záchranných prací).

Vycházejí z těchto úkolů je možné říci, že AČR potřebuje přizpůsobit svou nynější strukturu novým podmínkám. Zde je třeba rovněž zdůraznit, že před podobným problémem stojí většina armád členských států NATO a dále, že touto otázkou se v současné době intenzivně zabývají všechny instituce podobného zaměření, jakým je Ústav obranných studií AČR.

Problém je v tom, že spektrum vzpomenutých úkolů zahrnuje celé operační kontinuum, a aby je armáda byla schopna splnit, musí mít připraveny síly a prostředky k nasazení v míru, v době ohrožení (krize) i za války. Tvzení, že když budeme mít armádu připravenou vést válečné operace (obránné, útočné), jsme schopni splnit jakékoliv jiné úkoly, je sice do určité míry pravdivé, ale z hlediska vývoje vojenství již poněkud zastaralé. Závěry jednotlivých výzkumných projektů renomovaných ústavů, jako např. Foreign Military Studies Office (Leavenworth, USA), Amt für Studien und Übungen der Bundeswehr (Waldbröl, SRN), George C. Marshall European Center for Security Studies (Garmisch-Pa), Institut für Strategische Forschung (Vídeň), Institute for Strategic and Defence Studies (Budapešť), Centre d' Etudes Militaires Strategiques (Řím), ale i dalších, jednoznačně ukazují, že moderní armády počátku 21. století musí být připraveny k nasazení nejen ve válečných operacích, ale především v tzv. operacích jiných než válka (OOTW). Za takové operace lze považovat operace nestandardní, mírové a humanitární.

Z tohoto důvodu je za prioritní prvek kompatibility armád NATO považovaná struktura, která obsahuje prvky tzv. **mírových reakčních sil** schopných plnit všech 5 úkolů a hlavní síly obrany daného státu (zpravidla mobilizačně vytvářené a předurčené pro vedení válečných operací). Za optimální poměr se při tom považuje skladba 3 : 7.

Toto členění umožňuje kromě jiného jasné stanovení priorit modernizace, profesionalizace a standardizace v rámci koalice. Přednost při přidělování prostředků zpravidla dostávají mírové reakční síly (zpravidla zahrnující svazek /svazky/ rychlého nasazení, 30-40 % brigád pozemního vojska, vzdušných sil, logistiky). Většina států totiž není schopna zabezpečit plošný rozvoj svých ozbrojených sil.

Další otázkou, které se vyspělé armády intenzivně věnují, je otázka způsobu a forem vedení příštích operací, a to jak válečných, tak i OOTW. Podle všech předpovědí i zkušeností - z nasazení amerických vojsk v Perském zálivu, v operaci proti haitskému vojenskému režimu, desítek mírových operací OSN - vyplývá, že vojenským operacím klasického typu, jak je známe z historie 2. světové války, „odzvnilo“.

Je třeba se připravit na to, že „jednou budou hlavy států svádět virtuální války, než se rozhodnou rozpoutat válku doopravdy“, předpovídá genpor. Jay Garner ze Střediska kosmické a strategické obrany USA. Nejde jen o to, že kybernetická revoluce ve vojenství by měla svými důsledky zasáhnout až mezi řadové vojáky, ale předpokládá se, že do roku 2010 dojde k „digitalizaci bojiště“. Nebude to jenom zavedení výstroje „pěšáka 21. století“, ale i to, že válčení budoucnosti bude připomínat dnešní thrillery s utopickými náměty. To všechno je patrně předzvěstí rozsáhlé reorganizace vojenství, nové struktury armády, ve které bude ke zprostředkování rozkazů mezi velícím generálem a polním vojskem stačit menší počet operačních stupňů, bude se stírat i rozlišování mezi vojáky a civilisty, jelikož bude zapotřebí více soukromých kontrahentů, kteří budou obsluhovat složité aparatury na bojišti.

Pochopitelně tyto a další představy o rozvoji vojenského umění, jakož i rozvoj klasických bojových prostředků, budou limitovány ekonomickými možnostmi té které země.

Přesto, že tyto úvahy „zavánějí“ utopii, si myslím, že by se o nich mělo uvažovat, než se rozhodne o tom, kolik miliard se vydělí na modernizaci tanků T-72, stíhaček MiG-21 nebo i jiných prostředků vedení „klasické války“.

Bohužel, připravované koncepce nedostatečně reagují na to, že ostatní svět nečeká, že vývoj jde rychle dopředu, a proto se může docela dobře stát, že kolem roku 2000 budeme mít sice dost modernizovaných tanků a jiných zbraňových systémů poplatných pro 2. světovou válku, ale budeme stát před otázkou: „K čemu je potřebujeme?“ Proto je nutné již dnes si všechno důsledně rozvážit a odpovědět na otázku: Quo vadis, armádo?

Chceme spolu s členskými zeměmi Evropské unie budovat integrovanou Evropu. Chceme vstoupit do NATO. A přitom žijeme v neuralgickém středu Evropy. To je hned několik velmi specifických důvodů pro účast v této misi. Zakládající smlouva NATO je složitý dokument, ale vlastně vyjadřuje jednoduchou zásadu: všichni za jednoho, jeden za všechny. My jsme již dříve deklarovali vůli se k takto chápanému spolenectví připojit. Ale mnohem víc, než všechna slova vždy znamená konkrétní čin. Operace Spojené úsilí namířená k nastolení míru v Bosně – tedy v našem regionu – nám k takovému činu nabídla příležitost.

*Josef Zeleniec, ministr zahraničí ČR,
Operace Spojené úsilí začala,
Lidové noviny 15. XII. 1995.*